

Kommunrankningen 2021

Intern version för medlemmar

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning.....	2
Hur presterar kommunerna i årets kommunrankning?	3
Kommuner över tid.....	3
När samma 127 kommuner jämförs.....	3
Nyktra mötesplatser för unga	4
Nyktra och kostnadsfria fritidsaktiviteter för unga	5
Ungas inflytande	6
Alkohol- och narkotikaprevention	8
Vad kan du göra åt saken?	11
Insändare	11
Kontakta politiker.....	12
Klistermärken	13
Kommunstatistik	13
Metod.....	14
Kommunrankningens enkät.....	14
Insamling från databaser	14
Poängsättning.....	15
Om UNF	16
Om rapporten	16

Hur presterar kommunerna i årets kommunrankning?

Årets kommunrankning är lite annorlunda, den är upplagd på ett nytt sätt och begränsad i dess analys på grund den låga svarsfrekvensen på våra egna frågor. Med endast 149 svarande kommuner blir det svårt att säga något om helheten. Därför delas rapporten här in i olika delar.

De två första delarna följer utvecklingen över tid, där först trender i uppgifter från olika offentliga myndighetsdatabaser analyseras och sedan de trender som vi kan se i vår egna data. Den egna delen jämför endast kommuner som svarat både 2020 och 2021, därför kan vi vara säkra på att förändringarna inte beror på att det är olika kommuner som svarat på enkäten.

De senare delarna är kommunrankningens ordinarie fyra delar presenteras, statistik över kommunernas arbete med mötesplatser, aktiviteter, inflytande och prevention för unga. Uppgifter för enskilda kommuner går att läsa i statistikbilagan, där går även att läsa kommunernas "rankning" i de olika områdena.

Kommuner över tid

Två trender går att tydligt utröna från de insamlade uppgifterna. Båda kopplat till kommunernas finansiering av fritidsverksamhet. I övrigt finns det inga tydliga mönster på områdena. Det finns inga starka utvecklingar.

Den första tydliga trenden är att kommunernas kostnader för fritidsgårdar har minskat med ca 13 kronor per invånare. Det är en stadig trend neråt som startade 2019. Om vi justerar för inflation är vi nu på samma nivåer som 2015. Samtidigt bryts en tidigare trend där kommunerna istället lagt mer resurser på deras samlade fritidsverksamhet, där fritidsgårdar ingår, har slutat växa. Minskningstrenden för fritidsgårdar har tidigare skett samtidigt som övrig fritidsverksamhet har fått mer resurser. I år får fritidsverksamheten totalt ungefär samma resurser som tidigare år.

När samma 127 kommuner jämförs

Uppgifterna som kommunrankningen själva samlar in av kommunerna påverkas mycket av svarsfrekvensen på dess enkät. 2021 hade vi en ovanligt låg svarsfrekvens. Detta berodde främst på att Sveriges kommuner och landsting i koppling till pandemin rådgav uppgiftsinsamlare att inte överlasta kommuner med enkäter, vilket gjorde att vi valde att inte vara inte intensiva i vår kontakt med kommunerna.

Den låga svarsfrekvensen på endast 51 procent, eller 149 kommuner, gör att det blir svårt att dra slutsatser om skillnader med tidigare år. De skillnader som vi ser kan lika väl beror på vilka kommuner som svarar istället för förändringar i kommunernas arbete. Istället har vi studerat de

127 kommuner som svarade på enkäten både 2020 och 2021. Det gör att vi med säkerhet vet att de förändringar vi ser gäller för de studerade kommunerna, även om vi inte kan säga något om alla kommuner. Nedan följer de förändringar från 2020 till 2021 som går att se.

Precis som tidigare år så har nästan alla kommuner nyktra mötesplatser för unga, men andelen som har öppet varje vardagskväll har minskat med drygt 7 procentenheter. Öppettiderna på vardagar har försämrats väsentligt.

Utbudet på aktiviteter för som både är nyktra och kostnadsfria har förändrats, även om det fortfarande finns ungefär lika brett utbud som tidigare. Färre festivaler, studiecirklar och resor/utflykter arrangeras. Allt fler kommuner arrangerar istället sportevenemang, en ökning med 12 procentenheter.

Kommunernas information om föreningslivet har försämrats kraftigt, 21 procent färre informerar aktivt unga om föreningar. Det gör det svårare för unga att kunna ta del av föreningslivet, då det ofta är svårt för unga att inhämta den informationen själva. Det är särskilt illa under 2021 då coronapandemin härjade och det var svårt för föreningslivet att nå ut med sin verksamhet.

Ungas möjlighet till inflytande har förändrats. Tre kommuner har avskaffat sin ungdomsfullmäktige eller motsvarande. Samtidigt har fyra har infört ett remissorgan som leds av unga. Ett remissorgan ger inte unga samma möjlighet att själva ta initiativ och påverka och ger ett mer begränsat utrymme för unga att påverka.

Några fler kommuner har ett särskilt arbete kring barnkonventionen för att lyssna på ungas åsikter än tidigare år, 65 procent, eller 8 procentenheter fler. Andelen är fortfarande liten, särskilt när en tar hänsyn till att barnkonventionen är lag.

Även kommunernas arbete vid högtider. 8 procentenheter fler kommuner ger stöd till nattvandrare som särskild satsning vid högtider. Medan 6 procentenheter färre ger stöd till drogfria aktiviteter som särskild satsning vid högtider.

Nyktra mötesplatser för unga

Varför är nyktra mötesplatser för unga viktiga?

I Sverige växer cirka 320 000 barn upp med en förälder vars alkoholkonsumtion påverkar dem negativt (Ramstedt, 2019). Att ha en trygg plats att gå till, fri från droger men som erbjuder en möjlighet att komma hemifrån och något meningsfullt att göra med sin tid kan göra stor skillnad för en ungdom.

Nyktra mötesplatser innefattar många olika typer av verksamheter. Från fritidsgårdar och idrottsföreningar till bibliotek, studiecirklar och andra föreningar. Den gemensamma faktorn är

att nyktra mötesplatser ger unga möjlighet att mötas och utvecklas i en trygg miljö som ger ett socialt umgänge utöver skolan.

När unga inte har några alternativ, när det är för jobbigt hemma och inte finns någonstans att gå skapas risker för att de ska råka illa ut. Att ha något meningsfullt och drogfritt att göra på fritiden fördröjer alkoholdebuten och minskar farliga riskbeteenden vilket i sin tur leder till minskad risk att råka illa ut senare i livet.

Alla ungdomar förtjänar de bästa förutsättningarna för sina framtida liv. En viktig del i att skapa dessa förutsättning är att se till att det finns ett brett utbud av drogfria aktiviteter som unga har tillgång till på sin fritid, *även* under kvällar och helger.

Öppettider

Endast fyra kommuner erbjuder inte unga nyktra mötesplatser på vardagskvällar. 56 procent av alla svarande kommuner har nyktra mötesplatser varje vardagskväll. 41 procent har det endast vissa vardagskvällar. Alla kommuner bör erbjuda unga nyktra mötesplatser vissa vardagskvällar. De allra flesta både kan och bör erbjuda det varje vardagskväll.

Ca två tredjedelar har öppet på fredagar och lördagar till minst 23:00. Av dessa har ungefär hälften öppet alla och hälften öppet vissa fredagar och lördagar till minst 23:00. Endast var femte kommun har öppet de flesta lördagar till minst 23:00. Det är på helger och lördagar som nyktra mötesplatser för unga behövs som mest. Särskilt utsatta unga påverkas när det inte finns platser för dem att ta vägen i kommunen.

Fritidsgårdar

Snittkommunen har 7,44 fritidsgårdar per 10 000 barn i kommunen. Men siffran blir missvisande. Totalt finns 842 fritidsgårdar i Sverige eller 3,68 per 10 000 barn i Sverige. Det är väldigt få fritidsgårdar per barn, en fritidsgård per 2 718 barn. Antalet fritidsgårdar har fallit drastiskt från 909 stycken 2018 till 842 år 2019. Uppgifterna på fritidsgårdar är äldre då statistiken uppdateras infrekvent.

Nyktra och kostnadsfria fritidsaktiviteter för unga

Varför är fritidsaktiviteter viktiga?

Unga behöver och har rätt till en bra fritid. Vi lever i en värld där alla inte har råd med fritidsaktiviteter. Därför är det viktigt för samhället att gå in och skapa fritidsaktiviteter. Här har kommunerna en viktig roll.

För de yngre unga finns det sällan själv möjlighet att kontrollera sin fritid därför är det viktigt att det finns olika fritidsaktiviteter så de har något meningsfullt att göra. För de äldre ungdomarna så finns det sällan fritidsaktiviteter och därför skapar de ofta sina egna, det kan vara bra men det kan också göra att de hamnar på otrygga platser. Där alkohol och andra droger förekommer.

UNF tycker att alla unga har en rätt till en meningsfull fritid, oavsett ekonomiska eller sociala resurser. Unga har inte bara rätt till fritidsaktiviteter, utan de har även rätt till att få testa på olika aktiviteter.

Att ha något att göra är viktigt för unga. Där får de en möjlighet att utvecklas. De får utveckla sina sociala förmågor och de kan lära känna fler. Aktiviteter är också något som ger mening till ungdomar, hur många har inte brunnit för friidrotten, fotbollen, ridningen, spelandet eller skapandet? Alla unga gynnas av att ha något meningsfullt att göra på fritiden.

Arrangerade aktiviteter

Kommunrankningen mäter hur många olika typer aktiviteter kommunerna arrangerar, kommunrankningen frågar efter åtta olika typer av aktiviteter. Det arrangeras i genomsnitt 4,64 olika typer av aktiviteter i kommunerna.

Den vanligaste aktiviteten är fritidsgårdar som 97 procent av kommunerna erbjuder. Näst vanligast är sportevenemang, 79 procent, och därefter arrangerade utflykter/resor på 72 procent. De flesta kommuner har även möjlighet att söka pengar för egna projekt, 56 procent, och arrangerar större kulturarrangemang, 54 procent. Få kommuner har festivaler, 26 procent, Studiecirklar, 33 procent, och samtalsgrupper, 48 procent.

Föreningslivet

Föreningar är en viktig aktör i både det förebyggande arbetet och ungas fritid generellt. De kan nå målgrupper som kommunen misslyckas nå. Endast 7 procent av unga besöker en fritidsgård medan 62 procent av unga är medlemmar i en förening (MUCF, 2021). Därför är det centralt för kommunerna att samarbeta med föreningslivet.

Bara 41 procent av kommuner informerar unga aktivt om föreningar. Fler, 69 procent, tillhandahåller information om föreningar. Många kommuner, 76 procent, samarbetar med föreningslivet kring drogfrihet. Kommunerna bör arbeta bredare med att stärka föreningslivet och inte bara använda föreningslivet som stöd till sitt eget arbete.

Resurser

En snittkommun lägger per invånare 290 kr på den allmänna fritidsverksamheten, 1 295 kr på kulturverksamhet och 1 285 kr på idrotts- och fritidsanläggningar. Det är bra att kommunerna satsar resurser på anläggningar och kulturverksamhet, men det är viktigt att den allmänna fritidsverksamheten också får det stöd som behövs.

Ungas inflytande

Varför är ungas inflytande viktigt?

Samhället bör sträva efter att vara en gemenskap där alla individer känner att de har makt och inflytande att påverka sina egna liv och samhällets utveckling. Men för att skapa ett samhälle där alla känner att de har inflytande räcker det inte att endast förebygga de hinder som exempelvis droger bidrar med.

Samhället måste samtidigt arbeta aktivt för att stärka och utveckla människors känsla av att vara delaktiga och att de har en viktig och reell möjlighet att påverka sin omgivning. Detta är självklart ett viktigt arbete att göra riktat mot alla människor, men särskilt unga behöver extra mycket stöd för att de ska känna sig som en viktig del av samhället. Medan vuxna har den grundläggande rättigheten att få påverka genom att rösta behövs andra insatser för att ge unga samma känsla av inflytande.

Det finns flera enkla åtgärder som kommuner kan arbeta med för att öka ungas inflytande. Barnkonventionen är ett verktyg som kommuner aktivt kan arbeta med för att ge barn och unga en röst i samhället. Ett ytterligare sätt att ge ungdomar direkt inflytande över sina liv och sin omgivning är att kommuner kan ha remiss- eller beslutsorgan som drivs av unga.

Genom att unga får goda möjligheter till inflytande byggs både starka individer och ett starkare samhälle. Om unga däremot inte får känna att de kan påverka sina livsförutsättningar riskerar det uppstå stora negativa effekter för såväl samhälle som individ. Detta lär bli mycket dyrare och mer svårhanterat än vad det hade varit att göra rätt insatser från början. Därför behöver ungas inflytande prioriteras högt.

Strategiskt arbete för att ge unga inflytande

Ungefär hälften av alla kommuner har strategier och handlingsplaner för att öka ungas inflytande. Beslutade dokumenten kan vara viktiga instrument för att kommunerna ska ställa krav på sig själva och sitt eget arbete kring ungas inflytande. Utan dokumenten blir det lätt att kommunen "arbetar med ungas frågor" i det abstrakta, men att implementering av arbetet inte prioriteras. Samtidigt är det viktigt att dokumentet inte är kommunens hela arbete och att det inte blir en hyllvärmare.

Ca 40 procent av kommuner har riktad information om beslut som rör deras fritid. Ungdomar har svårt att ta del av samhällsinformation och det är därför nödvändigt med riktad information till unga för att de ska kunna få större möjlighet att förstå och påverka sin fritid.

De flesta kommuner, 73 procent, har andra riktade insatser för att lyssna på ungas åsikter. Dessa är vanligtvis: Möten mellan unga och politiken, biblioteksverksamhet och möten mellan politiken och elevråd.

Besluts- och remissorgan

En viktig form för ungas inflytande är formella organisationer inom kommunen där unga kan göra sig hörda. De flesta andra arbetssätt för att göra unga hörda filtrerar ungas åsikter genom tjänstepersoner, därför är remiss- och beslutsorgan där unga själva får uttrycka sina egna åsikter extra viktiga.

Ett remissorgan, eller remissinstans, är en organisation som bjuds in för att svara på en remiss, till exempel ett förslag på att bygga en ny skola. Ungdomar har ett unikt perspektiv och särskilda behov vilket gör det extra viktigt att de har ett remissorgan att uttrycka sig igenom. Andra vanliga remissorgan är pensionärsråd och funktionshindrades råd.

Ett beslutsorgan är likt ett remissorgan i det att det är en arena för unga att uttrycka sig, ofta har beslutsorgan även remissorgans uppgifter. Utöver dessa så kan beslutsorgan även besluta i vissa frågor som kommunfullmäktige delegerat. De lyfter egna förslag och har ofta möjligheter att få dem utredda. De har ibland en egen budget att förvalta. Vanligaste formen av beslutsorgan för unga är ungdomsfullmäktige.

Få kommuner, endast 36 procent, har ett remissorgan för att lyssna in ungas åsikter. Det är fruktansvärt lågt. Unga har inte möjlighet att rösta och har svårt att få sina röster hörda. Därför är det särskilt viktigt att de får möjlighet att exempelvis lämna remiss i viktiga frågor. Nästan inga kommuner har ett beslutsorgan för unga, endast 9 procent.

Barnkonventionen

2020 blev barnkonventionen svensk lag, därav har Sveriges kommuner en skyldighet att arbeta med och efter barnkonventionen. Artikel 12 av barnkonventionen säger att:

“Barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Hänsyn ska tas till barnets åsikter, utifrån barnets ålder och mognad.”

Därför finns en fråga i kommunrankning om kommunerna har ett särskilt arbete kring barnkonventionen för att öka ungas inflytande eller för att lyssna på ungas åsikter. Kring 60 procent av de svarande kommunerna arbetar med barnkonventionen för att öka ungas inflytande, det är ungefär lika många som arbetar med barnkonventionen för att lyssna på ungas åsikter.

Det är inte alltid samma kommuner som arbetar med att både lyssna på ungas åsikter och för att öka ungas inflytande. Men de kommuner som arbetar med ena arbetar oftast med den andra. Strax över hälften av kommunerna arbetar med både och medan endast 20 procent arbetar med endast ena. 28 procent har varken ett särskilt arbete kring barnkonventionen för att öka ungas inflytande eller för att lyssna på ungas åsikter.

Alkohol- och narkotikaprevention

Varför är det alkohol- och narkotikapreventiva arbetet viktigt?

Varje år dör drygt 4 500 personer av alkohol (Bäckström och Wamala, 2012, s. 79) och kring 550 av andra droger (Folkhälsomyndigheten, 2019, s. 20). Ingen ska behöva dö av alkohol och andra droger. Varje år kostar alkoholen samhället 103 miljarder (Ramboll, 2019), vilket är ungefär lika mycket som 11 procent av statens samlade utgifter.

Många dödsfall, sociala och samhällsekonomiska kostnader går att förebygga genom olika alkohol- och narkotikapreventiva åtgärder. Några av dessa har redovisats under tidigare teman, men de mer generella åtgärderna studeras i detta tema.

UNF tycker att det viktigaste sättet att motarbeta drogskador är genom prevention. Endast genom prevention kan vi bli av med drogskador. För att lyckas med det preventiva arbetet krävs att kommunerna arbetar med alla aspekter av alkohol- och narkotikafrågan, därför måste det genomsyra hela den kommunala verksamheten.

De flesta kommuner bedriver något preventivt arbete, men många misslyckas med att inkludera aspekter såsom hur många serveringstillstånd det finns i kommunen. Dessa är också nödvändiga att arbeta med för att förebygga alkohol- och narkotikaskador.

Det preventiva arbetet är extra viktigt för unga. Alkohol- och drogvanor etableras ofta i alltför ung ålder. Därför är det extra viktigt med ett starkt preventivt arbete lokalt. Särskilt viktigt är det att aktörer som arbetar med ungdomar engageras i arbetet, såsom skola, föreningar och kommunens sociala verksamhet.

Styrdokument

För att det ANDT-förebyggande arbetet ska prioriteras behöver det integreras i styrdokument och innefatta flera viktiga områden. ANDT står för Alkohol, Narkotika, Dopning och Tobak. I följande avsnitt behandlas endast delen kopplat till alkohol och narkotika, därav används förkortningen AN istället.

62 procent av kommunerna har det AN förebyggande arbetet integrerat i kommunens ordinarie struktur. Det är viktigt då all kommunens verksamhet bör genomsyras av ett AN perspektiv på ett eller annat sätt. Något färre kommuner har det AN förebyggande arbetet i deras övergripande program, 60 procent.

Skolan är en viktig normbildande arena för alkohol och narkotikafrågor, därför är det särskilt viktigt att kommunerna prioriterar AN arbetet på skolor. Fortfarande är det många skolor som knappt arbetar med frågorna, och många skolor vet inte hur de ska hantera AN.

Det har lett till att alkoholindustrin lyckats sprida sitt skolmaterial till att idag vara ett av de vanligaste, "Prata om alkohol". Att en industri själva får kontrollera vad som lärs ut om deras produkter är djupt problematiskt, särskilt kring beroendeframkallande och giftiga produkter som alkohol. Istället bör skolor använda material som "ANDT på schemat", som Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning tagit fram, <https://andt.drugsmart.com/>

Det är oroväckande få kommuner som inkluderar grundskolan och gymnasieskolan i deras AN förebyggande arbete. 60 procent av kommuner inkluderar grundskolan och endast 44 procent inkluderar gymnasieskolan. Att så få kommuner arbetat AN förbyggande är ett stort problem.

Många elever gör sin börjar dricka under de två första åren i gymnasiet. Endast 36 procent av niondeklassare dricker alkohol medan hela 67 procent av gymnasieelever i årskurs två (CAN 2022). Därför bör kommunerna kraftsamla i AN arbetet de första gymnasieåren.

Samarbeten

De flesta kommunerna samarbetar med någon form av myndighet i deras arbete med alkohol. Det vanligaste är med Polismyndigheten, 60 procent, därefter i fallande ordning: Länsstyrelsen, 53 procent, andra kommuner, 40 procent, Regionen (hälso- och sjukvård), 36 procent. Endast ett tiotal av alla kommuner arbetar med högre lärosäten, Trafikverket och andra.

Civilsamhället är en naturlig part i det AN förebyggande arbetet, de möter människor som kommunen inte själva når och kan göra skillnad på sätt som en kommun inte kan. 2021 var det få kommuner som samarbete med ideburna organisationer. Vanligast är att samarbeta med idrottsföreningar, vilket ca 22 procent gör. Men kommunerna samarbetar även med nykterhetsrörelsen, 16 procent, trossamfund, 16 procent, andra, 15 procent, studieförbund, 11 procent, och kulturföreningar, 8 procent.

ANDT-Samordnare

För att AN arbetet ska kunna prioriteras behövs samordnande funktioner i kommunen. Idag har kommunerna i snitt 0,26 heltidstjänster avsatt i tid för ANDT samordning. Var femte kommun avsätter ingen tid alls för ANDT samordning. Endast 29 kommuner har en eller mer heltidstjänster avsatt i ANDT samordning. Det finns en brist på resurser för att arbeta med ANDT samordning i kommunerna.

Riktade insatser

De flesta kommunerna arbetar med någon form av riktade insatser mot unga i det ANDT förebyggande arbetet. Vanligast är att rikta insatser mot elever med problematisk frånvaro i skolan, 70 procent, och elever med svårigheter i skolan, 64 procent. Endast 44 procent har gruppverksamhet för barn. Få kommuner arbetar med barn i socioekonomiskt utsatta områden, 27 procent, och ensamkommande flyktingbarn, 29 procent. Det är väl vedertaget i folkhälsoforskningen att socioekonomiska faktorer är viktiga skyddsfaktorer i folkhälsoarbetet, därför är det oroväckande att kommunerna inte arbetar mer med unga i områden där skyddsfaktorerna är svaga.

Skolundersökning

En viktig del i det ANDT-förebyggande arbetet är undersökningar för att kartlägga vilka behov som finns och vilka åtgärder som kan genomföras. 58 procent av svarande kommuner har någon form av undersökning bland skolelevers ANDT-användning.

Högtider

Kring högtider är grupptricket kring alkohol extra starkt och det är svåra perioder för många unga. Därför är kommunernas arbete extra viktigt under dessa perioder. 78 procent av kommuner har stöd till drogfria aktiviteter riktade till unga under högtider. Många har även stöd

till nattvandrare, 75 procent. 60 procent av kommuner har kampanjer för att minska langningen.

Vad kan du göra åt saken?

Nu när du har läst rapporten och sett hur det ser ut i din kommun kan det ibland kännas lite trist. Många kommuner verkar bara ligga och guppa, det blir varken sämre eller bättre, men det är tydligt att det inte görs någon sammantagen satsning på ungas fritid. Andra har blivit sämre, eller inte alls varit med i undersökningen. Vissa blir såklart bättre, men det finns alltid förbättringsområden.

För att saker ska förbättras i samhället behöver vi säga till. Att kommunicera med allmänheten för att få andra personer att förstå varför de borde tycka som oss kallas det för opinionsbildning. Om de flesta tycker att det borde finnas fler fritidsgårdar är det större chans att det genomförs eftersom politikerna som kan besluta väljs av allmänheten. Om vi samlar oss och gör insatser för att våra förslag och röster ska höras, då kan vi göra skillnad i samhället!

Här följer några förslag på olika insatser du kan göra, själv eller tillsammans med din förening eller distrikt!

Om du vill lära dig mer om hur du kan påverka politiskt så går det att läsa i ett tidigare material, "Stör din kommun!", <https://www.unf.se/stordinkommun/>

Insändare

Insändare är ett av de bästa sätten att skapa uppmärksamhet för en fråga, eftersom det når ut både till politiker som håller koll på tidningarnas opinionssidor, och till alla andra som läser tidningen. Det enda du behöver för insändaren är en idé, en liten stund att skriva och eventuellt en kompis som kan läsa igenom åt dig.

Vad är det du vill ha sagt? Hur är resultatet för din kommun i rankningen? Finns det nåt som upprör dig? Hur skulle det kunna bli bättre för unga där du bor? Finns det för få nyktra mötesplatser? Kan unga vara med och påverka kommunpolitiken? Den bästa sortens idéer väcker känslor och är lätta att komma ihåg efteråt. Försök sammanfatta det du vill ha sagt i en mening, då får du fram huvudbudskapet.

När du väl har en idé är det dags att fundera på varför det är en bra idé. Välj ut de tre bästa argumenten och fundera på vad nån som inte håller med dig skulle tycka om dina argument. Nu är det dags att börja skriva. Börja insändaren med en förklaring av din huvudpoäng. Sedan kan du förklara dina argument för det i tur och ordning. Här kan du också lägga in motargumentet och förklara varför din åsikt ändå är bäst. Tänk dock på att inte lägga motargumentet sist. Avsluta med att upprepa vad din huvudpoäng är och varför det är så viktigt. Insändare kan vara olika längder, men är ofta kortare.

Be en kompis hjälpa till att läsa igenom insändaren och se om ni kan förbättra den tillsammans. Om du vill få större uppmärksamhet, kanske du kan få din förening eller ditt UNF-distrikt att skriva under insändaren. Andra organisationer kanske också är intresserade av liknande frågor, till exempel JUNIS eller BRIS kan vara bra att skriva med.

När insändaren är korrekturläst och påskriven är det dags att skicka in. Det är oftast enklast att få insändaren publicerad i lokaltidningar och dessa blir ofta uppmärksammade av allmänheten och politiker lokalt, men nationella tidningar har större spridning. De flesta tidningar har information på sin hemsida om hur du skickar in insändare digitalt, antingen via mejl eller genom ett webbformulär.

Det går att skicka in insändaren till en annan tidning om den inte blir publicerad av den första. I vissa fall kan tidningen vilja ha en bild på dig och isåfall kan du skicka in det om du vill.

Kontakta politiker

Politiker i kommunen är de som har makten att göra något åt resultaten vi ser i kommunrankningen. Ibland är det värt att vända sig direkt till dem. Ofta vet politikerna inte om vilka problem som finns för unga eller vilka lösningar som skulle passa bäst för oss. Därför är det viktigt att vi kommunicerar och ger förslag på hur fler unga ska få möjlighet att delta i kommunens demokratiska processer och ha en meningsfull fritid.

Du kan kontakta politiker via brev eller e-post. Skriv om något som du tycker är viktigt. Förklara att det finns ett problem och ge ett konkret lösningsförslag. Det kan till exempel handla om att kommunen borde arrangera fler nyktra aktiviteter för unga eller att det serveras alkohol på för många ställen i kommunen.

Precis som med insändare är det bra att vara många som skriver på breven, som föreningar eller distrikt och kanske andra organisationer som vill vara med. Då är det större chans att brevet tas på allvar.

Ta reda på vem i kommunen som är ansvarig för det brevet handlar om. Du kan kolla på kommunens hemsida, eller fråga kommunen vem som är ansvarig genom att maila, ringa eller besöka dem. Oftast ska du skicka något till ledamöter i kommunfullmäktige eller till ledamöterna i en nämnd. Ju fler du kontaktar, desto större blir chansen att nå händer, i så fall kan du skicka brevet till alla i nämnden/kommunfullmäktige. Om du bara kan skicka till en person är det bäst att skicka till ordföranden.

Om du ska skicka brev så ska det adresseras till politikern (för- och efternamn) på nämndens/kommunfullmäktiges adress. Dessa adresser finns på kommunens hemsida. Skicka inte brev till politikerns privata hemadress. Politikerns e-postadresser finns ofta offentligt på

kommunens hemsida. Brev är oftast bättre än e-post eftersom det är större chans att de läser igenom ordentligt. Glöm inte att följa upp med påminnelser och frågor om vad de gör om saken.

Klistermärken

Ibland är opinionsbildningen det vi verkligen vill åt i påverkansarbetet. Då är det bra om så många som möjligt tar del av vårt budskap. Klistermärken är ett bra sätt att göra detta.

Om ni vill beställa klistermärken från tryckeri måste ni såklart först designa dem. Vilket budskap passar på ett klistermärke? Vad ska den som ser klistermärket tänka? Använd gärna bra budskap som många håller med om och tänk på att det ska gå bra att uppfatta budskapet även på lite avstånd.

När ni beställer tar det ofta minst en vecka att få klistermärkena, så var ute i god tid. Beställ åtminstone ett par hundra klistermärken när ni gör det eftersom de går åt snabbt. Det är billigare att beställa många klistermärken, så det är bra att fråga andra föreningar eller distrikt om de också vill ha. Kontakta UNF:s kansli eller en förenings/distriktsutvecklare om ni vill ha hjälp med ett tryck. 1000 klistermärken i A6 format (105x148 mm) kan kosta mellan 700– 2000 kr, kolla på lite olika tryckerier för att hitta ett bra pris.

Sätt upp klistermärkena på platser där många människor rör sig. Sätt inte upp klistermärken på privata byggnader eller platser där de förstör. Att sätta upp klistermärken går fort, är roligt och kan uppmärksamma många på ditt budskap. Extra roligt är det om ni är flera som sätter upp klistermärkena tillsammans.

Kommunstatistik

Alla uppgifter som vi samlat in för kommunrankningen finns öppet för att ni själva ska kunna undersöka situationen i din kommun eller för att göra egna analyser på uppgifterna. Alla uppgifterna får tyvärr inte plats att redovisas i rapporten, därav finns de i bilaga 1 som snart finns uppe på UNF:s hemsida. Tills vidare kan du hitta statistiken här:

<https://docs.google.com/spreadsheets/d/1Ll9FD6S4J122fJ6Lq931nBdxklh0VR-bFhi9Zkz33mg>

Vi använder Google Sheet för att visa statistiken, det är ungefär som google:s version av Excel. Statistiksamlingen består av flera olika "flikar" som du kan byta mellan längst ner på webbsidan. När du först öppnar länken så hamnar du på fliken "Sammanfattning" där vi har plockat fram lite intressant statistik.

Fliken "Samlat" innehåller alla uppgifterna i ett kondenserat format. Där kan du bläddra mellan alla kommunerna och se hur din kommun har presterat i kommunrankningen. Du hittar namnet på din kommun i en av kolumnerna till vänster. På varje rad därefter så kan du se hur din kommun har svarat på de olika frågorna.

Flikerna "Topplista" rankar kommunerna efter hur många poäng de får i kommunrankningens olika kategorier. För att se hur poängen räknas ut kan du läsa bilaga 2:

<https://docs.google.com/document/d/1tQhhZcpTuhCo1VSf6xjSAFMogxrADJx84catNk8RpwU/>

Därefter finns fyra flikar med statistik för de olika områdena. Dessa innehåller även statistik i översta raderna. Med mått på hur många som inte svarat på enkäten, hur många som svarade att de har den efterfrågade insatsen och ett mått på medelvärde eller andel.

Sist finns två flikar, en där det går att se hur poängräkningen går till, "Poängräkning", och sist en förteckning över statistikällorna, "Källor".

Metod

Kommunrankningen är en undersökning som genomförts i nio gånger med i huvudsak samma frågor och poängräkningssystem. Föregående år gjordes stora ändringar i både poängsystem men även fokus. Undersökningen består av material från två delar, vår egen enkät och insamling från olika databaser.

Revisionen av kommunrankningen är inspirerad av studien "*Effects of Local Alcohol Prevention Initiatives in Swedish Municipalities, 2006–2014*" av Nilsson m.fl. som publicerades 2020. Deras studie undersöker utvecklingen av lokala alkoholpreventiva åtgärder i kommunerna och vilka effekter åtgärderna har. Årets kommunrankning undersöker liknande utveckling av det lokala preventiva arbetet i det nya temat prevention.

Kommunrankningens enkät

Webbenkäten skickades i år ut till alla kommuners info-mailadress. Under perioden skickades det ut två påminnelser, dessa riktade sig inte endast till info-mailadresser utan även till de som svarat på enkäten tidigare år. Till den sista påminnelsen samlade vi in kontaktuppgifter till en ansvarig för frågan för varje kommun och kontaktade dem för svar.

Enkäten består av sju frågor som används i enkäten, samt några kompletterande frågor om kontaktuppgifter, den svarandes åsikter om den egna kommunens arbete och liknande. De kompletterande frågorna presenteras inte i kommunrankningen. För att se de exakta frågorna se bilaga 2.

Insamling från databaser

Insamlingen har gjorts från myndigheter och organisationers databaser. Egna beräkningar på andelar har gjorts utifrån statistiska centralbyråns befolkningsstatistik. Övriga uppgifter är hämtade från folkhälsomyndighetens "Indikatorlabbet" och kommun- och regiondatabasen "Kolada". Indikatorlabbet är en databas där utvecklingen inom ANDT-området kan följas via indikatorer som är kopplade till ANDT-strategin. Kolada drivs av den ideella föreningen "Rådet

för främjande av kommunala analyser” som bildats av staten och Sveriges kommuner och regioner.

Uppgifterna från Indikatorlabbet och Kolada har de i sin tur hämtat från olika undersökningar som de själva eller andra bedriver. De flesta uppgifterna som hämtats från Indikatorlabbet kommer ifrån Länsrapporten ANDT som folkhälsomyndigheten ansvarar för. I bilaga 1 finns en lista på varifrån alla uppgifter är hämtade ifrån.

Poängsättning

Poängsättningen gjordes om 2020. Tidigare år har kommunrankningen gett varje kommun upp till 5 poäng. Nu delas poängsättningen upp i fyra teman. Varje teman kan upp till 100 poäng. Alla kommuner, även de som inte deltagit i vår enkät ges poäng. De kommuner som inte deltog i vår enkät kan inte få poäng på frågor som de inte svarat på och därför bör dessa kommuner inte jämföras med de som deltog i enkäten.

Poängsättningen bygger både på vår egen enkät och på inhämtade data. De uppgifter som kommer från folkhälsomyndighetens undersökningen Länsrapporten ANDT saknar svar från 20 kommuner. Det framgår inte vilka dessa kommuner är och folkhälsomyndigheten vet ej själva. Alltså kan vissa kommuner få missvisande låga poäng. Uppgifter från Länsrapporten ANDT används mestadels inom temat prevention, därav bör jämförelser därinom göras med viss försiktighet.

Poängsättningen sker lite olika beroende på fråga. Frågor som finns på en skala, exempelvis hur mycket pengar som kommunen lägger på allmän fritidsverksamhet kr/inv, har fyra olika steg av poäng. Inga, låg, medel och hög. På frågor med olika alternativ får de generellt poäng utifrån hur många av alternativen de har. I bilaga 2 går det att se exakt hur poängsättningen har gjorts.

Rapportförfattaren i samråd med representanter från UNF:s förbundsstyrelse har bestämt hur många poäng de olika alternativen är värda. Bedömningen är subjektiv men görs utifrån UNF:s perspektiv.

Om UNF

Ungdomens Nykterhetsförbund, UNF, är Sveriges främsta ungdomsorganisation som arbetar för en nykter livsstil hos unga. Vi har funnits sedan 1970 och UNF har idag drygt 3000 medlemmar fördelat på över 120 föreningar runt om i Sverige. För att vara medlem i UNF ska en vara mellan 13–25 år och avlagt ett nykterhetslöfte.

UNF:s vision är en demokratisk och solidarisk värld fri från droger. Vi tror att droger inte bara är ett utvecklingshinder för personlig utveckling utan också för demokratin. Vi ser nykterhet både som lösning på drogproblem och en förutsättning för människors verkliga frihet. Genom att göra ett personligt ställningstagande för nykterhet kan vi tillsammans förändra världen. UNF är partipolitiskt och religiöst obundna.

UNF är en organisation skapad av unga, för unga. Hos oss finns möjligheten för unga att stärkas som person, få påverka samhället och vara del av en gemenskap. I UNF skapar vi plattformar och verktyg för att ge unga möjlighet att engagera sig i det som är viktigt för dem. Våra medlemmar skapar all verksamhet själva och all verksamhet i UNF är drogfri. UNF tycker att ungas fritid är viktig och har ett fokus på att alla unga ska ha rätt till en meningsfull fritid, vad det än är de vill göra.

Läs mer om oss på www.unf.se/

Om rapporten

Rapporten är skriven av Simon Schönbeck

Publicerat av Ungdomens Nykterhetsförbund 2022